

بسمه تعالی

وزارت نیرو

کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران

IRNCID

خبرنامه شماره ۲۷

NEWS LETTER

مهر ۱۳۷۶ - ۱۹۹۷ - Oct.

دوست محترم

معمولاً پروژه‌ها پس از تعیین سیاست‌های کلان، تدوین برنامه‌ها، و تبیین اهداف و اولویت‌ها، برای اجرا مورد تصمیم‌گیری و انتخاب قرار می‌گیرند، و از پی فازهای مطالعاتی و طراحی به اجرا در می‌آیند. مراحل پس از اجرا شامل مدیریت، نگهداری و بهره‌برداری و بالاخره ارزیابی و رفتارسنجی آنها است.

در ایران از سال ۱۳۲۷ برنامه‌های عمرانی، از جمله در بخش کشاورزی شروع شده است. در این برنامه‌ها برای طرح‌های اجرا شده مراحل مذکور کم یا بیش، با پاره‌ای کاستی‌ها و مشکلات و ضعف‌ها لحاظ گردیده است. مسئله مدیریت، نگهداری و بهره‌برداری نیز در دهه اخیر بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. ولی متأسفانه آخرین مرحله یعنی ارزیابی پروژه، به ویژه در پروژه‌های آبیاری، به صورت حلقه مفقوده‌ای باقی مانده است و به بوتله فراموشی سپرده شده است. در اینجا منظور از ارزیابی عملیات رفتارسنجی است که همراه و همزمان با حرکت و حیات پروژه تا آخر تداوم و دوام می‌یابد، و آئینه تمام‌نمایی است که نقاط ضعف و قوت پروژه را منعکس می‌نماید و راه را برای رفع اشکالات باز می‌کند، و درجه نیل به اهداف مطروحه را محک می‌زند و بازتاب می‌دهد. ارزیابی پروژه‌های کشاورزی، آبیاری و زهکشی در مقایسه با بخش صنعت حائز اهمیت بیشتری است، چرا که توجیه اقتصادی طرح‌ها و تبیین مشخصه‌های طرح‌های صنعتی تابع قوانین و قواعد ساده‌تری است و بلافاصله پس از اجرا، آنگاه که خط تولید فعال شد، به سهولت می‌توان بازدهی سرمایه‌گذاری، و صرفه اقتصادی را به درستی رقم زد. ولی در طرح‌های کشاورزی و آبیاری این محاسبات و ملاحظات مشکل‌تر است و جز

گزارشی از اجلاس آکسفورد

چهل و هشتمین اجلاس هیئت اجرایی کمیسیون بین‌المللی آبیاری و زهکشی همراه با هیجدهمین کنفرانس آبیاری و زهکشی منطقه‌ای اروپا و همچنین کارگاه بین‌المللی آبیاری پایدار در مناطق خشک و کم‌آب، از هفتم تا چهاردهم سپتامبر ۱۹۹۷ میلادی در شهر دانشگاهی آکسفورد در انگلستان برگزار شد. از کشور ایران آقایان دکتر نیری عضو هیئت اجرایی کمیته ملی، مهندس شایان رئیس موزه ملی آب و دکتر محمد بای‌بوردی عضو گروه کار کشورهای با تنش آبی در این نشست شرکت داشتند. در نشست مذکور، ضمن ارایه گزارش گروه کار کشورهای با تنش آبی، که کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران ریاست آن را به عهده دارد، پرسشنامه‌های مقدماتی تهیه شده، بین علاقمندان توزیع گردید. و قرار شد نسخه بیشتری در اختیار دبیر کمیته بین‌المللی آبیاری و زهکشی گذارده شود تا بین اعضای اصلی این گروه که در کنفرانس قاهره انتخاب شده‌اند، توزیع شود تا در صورتیکه نتوانند فعالانه در برنامه‌های این گروه مشارکت داشته باشند، در نشست آندونزی در سال ۱۹۹۸ میلادی و یا کنگره بین‌المللی غرناطه در سال ۱۹۹۹ میلادی نسبت به انتخاب اعضای جدید، اقدام مقتضی به عمل آید. در نشست این گروه کار آقای دکتر نیری رییس فیلم ویدئویی را که از روش‌های بهره‌برداری از منابع آبی غیر متعارف مانند آب‌های شور و پساب فاضلاب تهیه کرده بودند، به نمایش گذارده و توضیحات لازم را نیز در اختیار علاقمندان قرار دادند. در همین نشست هیئت ایرانی، دیگر اقدامات خود را در گروه کار کشورهای با تنش آبی، تشریح و برنامه‌های آینده را در صورت همکاری اعضای دیگر برشمردند.

کمیسیون بین‌المللی آبیاری و زهکشی در حدود هشتاد مقاله که در دو مجلد چاپ شده بود مورد بررسی قرار گرفت، برخی از کشورها که قرار است نشست‌هایی در آنها برگزار شود با توزیع بروشورهای رنگی نظر شرکت کنندگان را به این مجامع جلب و دعوت به شرکت می نمودند.

در هر حال شرکت نمایندگان ایران در این مجامع مغتنم بوده و امید است که در نشست‌های آینده، هیئت‌های ایرانی بصورت منسجم‌تر در کلیه کمیته‌های فنی و تخصصی کمیسیون بین‌المللی شرکت نمایند.

برگزاری کارگاه فنی ارزیابی عملکرد سیستم‌های آبیاری و زهکشی

علی‌رغم سرمایه‌گذاری کلانی که در بخش احداث و نگهداری شبکه‌های آبیاری و زهکشی صورت پذیرفته، متأسفانه در بسیاری از طرح‌ها، اهداف اجرای این پروژه‌ها حاصل نشده و عملکرد آنها رضایت‌بخش نبوده و در بسیاری از موارد نیز ضایعات جبران‌ناپذیری به بار آمده است. تشخیص علل شکست این پروژه‌ها کار آسانی نیست و تاکنون روش مناسبی برای این امر تدوین نشده است. در راستای توجه به این نیاز، کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران در نظر دارد یک کارگاه فنی با همکاری گروه کار فنی و تخصصی مربوطه، در زمینه ضرورت و نحوه ارزیابی و معرفی شاخص‌ها و پارامترهای سنجش عملکرد پروژه‌ها، در تاریخ ۲۸ بهمن ماه سال جاری برگزار نماید.

که عناوین مورد بحث در این کارگاه به شرح زیر می‌باشد.

- تعاریف ارزیابی عملکرد سیستم‌ها و مولفه‌های آن.
- ضرورت ارزیابی عملکرد و تعیین چارچوب آن.
- شاخص‌های ارزیابی عملکرد.
- معیارها و ضوابط جمع‌آوری اطلاعات و اندازه‌گیری‌ها.
- استانداردها و مدل‌های ارزیابی عملکرد.

نحوه ثبت نام برای شرکت در این کارگاه متعاقباً اعلام خواهد شد.

از طریق ارزیابی پیگیر و طی سال‌های بسیار، میسر نیست. ارزیابی به منزله "چکاپ" و کنترل دائمی و زیر نظر گرفتن یک ارگان است. در پروژه‌های آبیاری این ارزیابی جامع نگر است و همه ابعاد اقتصادی، فنی، اجتماعی، توسعه پایدار و مسائل زیست محیطی و غیره را در بر می‌گیرد، پرونده و شناسنامه مدون و گویای رفتار سنجی پروژه‌ها است، شرح حال و نامه اعمال یک طرح است.

علاوه بر این، در شرایط ایران، رفتار سنجی پروژه‌ها را می‌توان در حکم بررسی‌های کاربردی تلقی کرد و آن را یکی از پایه‌ها و شاخه‌های اصلی تحقیقات قرار داد. اینگونه بررسی‌ها در عین سادگی و کم‌هزینه بودن نتایج کاربردی بسیار مفید و موثری را به بار می‌آورد به طوری که:

- ۱- از نتایج به دست آمده می‌توان برای مدیریت بهتر پروژه سود جست. ۲- نتایج را در پروژه‌های مشابه به کار بست. ۳- از این نتایج می‌توان بازتاب اشکالات طراحی و اجرا را (که بسیار هم اتفاق می‌افتد) دریافت و آنها را برطرف کرد.

توصیه اکید کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران، بر این است که ارزیابی عملکرد پروژه‌های آبیاری و زهکشی، به عنوان مرحله مهمی از خدمات مهندسی مدیریت‌های بهره‌برداری قرار گیرد تا میزان دستیابی به اهداف طرح مشخص و محدودیت‌های موجود شناسایی و برطرف گردد.

دنباله گزارشی از اجلاس اکسفورد

هیئت اعزامی با شرکت در نشست گروه‌های کار ICID از جمله آبیاری مکانیزه و میکرو، تاریخ آبیاری و کنترل سیلاب، آب‌های باکیفیت پایین، ... به ارایه نظرات و دیدگاه‌ها پرداختند. همچنین ترجمه کتاب "معیارهای انتخاب سیستم‌های آبیاری" که از تعهدات ایران بود در اختیار رئیس گروه کار آبیاری مکانیزه و میکرو قرار گرفت و همچنین نسخه‌هایی از "آب و فن آبیاری در ایران باستان" که به انگلیسی تهیه شده، نیز در اختیار دبیرکل ICID و گروه کار تاریخ آبیاری و زهکشی و کنترل سیلاب قرار گرفت. به‌طور کلی در نشست‌ها و گروه‌های کار مصوب

کمیسیون بین المللی آبیاری و زهکشی ICID نیز آمادگی خود را برای حمایت از این کنفرانس بین المللی مهم اعلام نموده است.

موضوعات مورد بحث در این کنفرانس عبارتند از:

- دانش روز منابع آب جهان (جنبه های کمی و کیفی)
- ارزیابی و اصلاح داده های منابع آب
- کیفیت آب و اثرات زیست محیطی آن
- کمیابی منابع آب
- جنبه های اجتماعی و اقتصادی منابع آب

خلاصه مقالات تهیه شده حداکثر در یک صفحه و تا قبل از ۱۵ سپتامبر ۱۹۹۷ به کمیته برگزار کننده ارسال گردد. مجموعه مقالات کنفرانس پس از برگزاری آن انتشار یافته و در برگیرنده نتایج اصلی و توصیه های مطرح شده در کنفرانس خواهد بود. برای کسب اطلاعات بیشتر با آدرس زیر مکاتبه شود.

UNESCO, Division of Water Sciences.

1 Rue Moillis, 75732PARIS CEDEX 15

FRANCE, FAX : 33145685811

هفتمین کارگاه فنی بین المللی زهکشی

کمیسیون بین المللی آبیاری و زهکشی (ICID)، با همکاری کمیته ملی آبیاری و زهکشی مالزی (MANCID) و دپارتمان آبیاری و زهکشی مالزی (DID)، هفتمین کارگاه فنی بین المللی زهکشی را از تاریخ ۱۷ تا ۲۱ نوامبر ۱۹۹۷ در جزیره پتانگ مالزی برگزار می کند. این کارگاه فنی طی ۵ روز که شامل یک روز بازدید علمی در میانه برنامه می باشد، برگزار خواهد شد. موضوعات اصلی مورد بحث کارگاه عبارتند از:

- استراتژی و سیاستگذاری در مسائل آبی زهکشی
 - تغییر در روش های برنامه ریزی، طراحی و اجرا
 - تلاش های مدیریتی
 - آموزش و تحقیق
- لازم به ذکر است در این کنفرانس ۳ مقاله توسط محققین ایرانی ارائه می گردد که ۲ مقاله از آن از طرف کمیته ملی آبیاری و زهکشی عرضه خواهد شد.

کارگاه آموزشی روش های کاربردی برآورد نیاز آبی گیاهان

کمبود منابع آب و مصرف بی رویه آن، موجب بروز مشکلات عدیده در جهان گردیده است. لذا دقت در برآورد نیاز آبی، یکی از راهکارهایی است که می تواند حجم زیادی از آب هایی را که تاکنون هدر می رفت احیاء نماید. بخش جوان کمیته ملی آبیاری و زهکشی ایران به منظور بررسی آخرین یافته ها و تحلیل روش های مختلف برآورد نیاز آبی، در نظر دارد تا در یک نشست یک روزه، با حضور اساتید و متخصصین فن، به معرفی روش های دستیابی به اهداف فوق پردازد. این کارگاه آموزشی که در تاریخ ۲۰ آذر ماه سال جاری در باشگاه توانیز برگزار می گردد شامل موضوعات زیر می باشد:

- موازنه انرژی در تبخیر و تعرق.
- ارزیابی و استحصال داده های اقلیمی به منظور برآورد نیاز آبی.

● روش های کاربردی محاسبه تبخیر و تعرق.

● برآورد نیاز آبی برای مناطق مختلف ایران.

● معرفی و کاربرد نرم افزارهای محاسبه نیاز آبی.

کارشناسان برای شرکت در این کارگاه می توانند با واریز مبلغ ۴۰۰۰۰ ریال و دانشجویان مبلغ ۱۰۰۰۰ ریال به حساب شماره ۱۱۲۵۸ نزد بانک ملی شعبه فلسطین شمالی و ارسال اصل فیش آن به دبیرخانه کمیته ملی اقدام نموده و همچنین در صورت نیاز به کسب اطلاعات بیشتر با دبیرخانه کمیته ملی تماس حاصل نمایند.

کنفرانس بین المللی منابع آب جهان

یونسکو در چارچوب برنامه بین المللی هیدرولوژی، یک کنفرانس بین المللی تحت عنوان "منابع آب جهان در آغاز قرن بیست و یکم" را در تاریخ ۳ تا ۶ ژوئن ۱۹۹۸ در پاریس برگزار می نماید. برگزار کنندگان اصلی این کنفرانس عبارتند از: یونسکو، انجمن بین المللی علوم آب شناسی (IAHS)، و شورای جهانی آب (WWC).

بررسی مشارکت مردمی در ساخت و ساز شبکه آبیاری و زهکشی درودزن

یکی از پروژه‌هایی که با استفاده از ساز و کار تبصر ۷۶ در مرحله ساخت می‌باشد شبکه آبیاری و زهکشی در اراضی آبخور ادامه کانال سمت چپ درودزن می‌باشد.

سطح ناخالص اراضی تحت پوشش این طرح ۱۱۳۳۰ هکتار است که ۹۵۰۰ هکتار آن توسعه و بقیه بهبود می‌باشد. هیدرومدل آبیاری طرح معادل ۰/۹ لیتر در ثانیه می‌باشد و ظرفیت کانال اصلی ۸ متر مکعب در ثانیه می‌باشد که با استفاده از بودجه عمرانی در سالهای قبل ساخته شده است.

موضوع پروژه شامل ساخت کانالهای آبیاری درجه ۳ و ۴ جمعاً به طول ۹۸/۶ کیلومتر و ظرفیت ۰/۲۱ تا ۱/۸۶ متر مکعب در ثانیه، کانال‌های زهکشی به طول ۶۸ کیلومتر و ۱۱۸۰ ابنیه از انواع مختلف است.

سابقه مشارکت مردمی

عملیات اجرایی این طرح از سال ۱۳۶۹ با استفاده از اعتبارات ملی شروع شده و کانال اصلی و شبکه آبیاری در سطح ۳۱۰۰ هکتار از اراضی احداث شده است.

به منظور احداث باقیمانده شبکه استفاده از تسهیلات تبصره ۲۶ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ مورد تصویب قرار گرفت و عملیات اجرایی دنبال گردید، سپس با استفاده از تسهیلات تبصره ۷۶ قانون برنامه دوم ادامه یافته است، که در این راستا تاکنون بهره‌برداران ۶۵۰۰ هکتار از اراضی تحت پوشش (۵۷٪ از بهره‌برداران)، با بانک کشاورزی قرار داد مشارکت مدنی منعقد نموده‌اند.

تعداد جمعیت محدوده طرح ۸۲۰۰ نفر در قالب ۱۲۳۰ خانوار است که در ۱۱ روستای محدوده طرح به کار کشاورزی و دامپروری اشتغال دارند.

سابقه مالکیت اراضی تحت پوشش طرح

قسمت عمده اراضی، زمین‌های واگذار شده توسط اصلاحات اراضی بوده و به صورت خرده مالکی می‌باشد و ۱۵٪ از اراضی منطقه که اکثر آنها متعلق شرکتهای تعاونی تولیدی کشاورزی می‌باشند از طریق امور اراضی سازمان

کشاورزی واگذار گردیده است.

مشخصات مالی طرح

کل اعتبار مصوب این طرح مبلغ ۱۵۸۳۰ میلیون ریال می‌باشد که مبلغ ۱۰۵۵۳ میلیون ریال از اعتبارات بانک کشاورزی و ۵۲۷۷ میلیون ریال نیز از سهم تسهیلات وزارت نیرو بوده است. حجم اعتبارات اختصاص یافته تاکنون ۶۶۲۳ میلیون ریال است که از مبلغ فوق تاکنون ۵۱۶۰ میلیون ریال جذب گردیده است.

پیشرفت فیزیکی طرح تاکنون ۹۰٪ می‌باشد و در پایان سال جاری به مرحله بهره برداری خواهد رسید.

مشکلات جلب مشارکت مردمی در طرح

● با توجه به اینکه در قسمت عمده ای از اراضی زیر سد درودزن (۴۹ هزار هکتار) با استفاده از اعتبارات ملی شبکه آبیاری تا حد آبرسانی به قطعات ۲۰ هکتاری احداث گردیده است، لذا بهره برداران انتظار داشتند که بقیه طرح نیز از طریق این اعتبارات احداث شود که این امر مشارکت مردمی را با مشکل مواجه ساخته بود.

● پراکندگی بیش از حد زارعین خرده مالک، مشکلاتی در امر مشارکت ایجاد کرده بود.

● اختلاف روستاییان با همدیگر و عدم توافق آنها برای عقد قرار داد مشارکت مدنی با بانک کشاورزی

● حدود ۱۵٪ اراضی تحت پوشش طرح در اختیار شرکت‌ها می‌باشد که تاکنون به دلیل نداشتن وثیقه و سند مالکیت قرار داد با بانک منعقد نموده‌اند، این مشکل در تبصره ۶۲ قانون بودجه سال ۱۳۷۶ رفع گردیده است.

علل موفقیت در جلب مشارکت مردمی

● بالا بودن درصد اراضی توسعه (۸۴ درصد)

● انگیزه کشاورزان برای دریافت آب سطحی به دلیل مشکلات مربوط به حفر چاه و ریزشی بودن چاه‌های منطقه

● آماده بودن کانال اصلی طرح که با استفاده از اعتبارات ملی اجرا شده بود.

آدرس تماس: تهران - خیابان کریم خان زند - خیابان شهید عضدی
جنوبی (آبان جنوبی) - شماره ۱۹ - تلفن ۱۱۹۸۹۲۰ - شماره ۱۹۶۶۴۹